

Ibsa Suuratu Al-Qiyaamah-Kutaa 5

Description

Tarii yommuu namni duâ€™ee reeffa isaa awwaalle deebinu, gaafin kuni sammuu keenya keessa yaaâ€™un hin oolu, â€œNamni duâ€™e kuni garamitti oofamaa? Duâ€™ee achumaan biyyee taâ€™ee ni hafaa?â€ Eeti, kuni gaafi baayaâ€™ee barbaachisa namni deebii quubsa itti barbaadachuu qabuudha. Gaafi kanaaf deebii quubsa suuratu Al-Qiyaamaa gara dhumaatti ni arganna. Mee harâ€™a suuratu al-Qiyaamah irraa ibsa keeyattoota muraasaa haa ilaallu:

﴿وُجُوهٌ يَوْمَئِذٍ نَّاضِرَةٌ ﴿٢٢﴾ وَوُجُوهٌ يَوْمَئِذٍ
بَاسِرَةٌ ﴿٢٣﴾ تَظُنُّ أَنْ يُفْعَلَ بِهَا فَاقِرَةٌ﴾

â€œ(22)-Fuulli [gariin] Guyyaa san ni ifu. (23)-Gara Gooftaa isaanii ilaalu. (24)-Fuulli [gariin] immoo Guyyaa san ni sunturu. (25)-Balaa guddaa isaanitti raawwatamu yaadu.â€ Suuratu Al-Qiyaamah 75:22-25

Darsi kana keessatti Guyyaa Qiyaamaa haala namootaa mulâ€™isa. Guyyaa Qiyaamaa fuulli namootaa bakka lamatti ramadamu:

Ramaddi 1ffaan: Fuula muâ€™mintootaa (warra dhugaan amananii) ifuu fi gara Gooftaa isaanii ilaalaniidha.

Ramaddi 2ffaan: Fuula kaafirotaa sunturaa, dukkanaâ€™a taâ€™ee fi azaaba (adabbii) Rabbii sodaataniidha.

Namni gubbaa irraa namoota ilaaluf iddo walitti qabamaa yoo ilaale dandaâ€™e, ramaddi fuula lamaan kana ni arga.

Mallattoon fuula muâ€™mintootaa, fuulli isaanii ni ifa, gara Gooftaa isaanii ilaalu. Akkuma Rabbiin oltaâ€™aan jedhe:â€œFuulli [gariin] Guyyaa san ni ifu.â€ Kana jechuun Guyyaa Qiyaamaa fuulli muâ€™mintootaa ni ifa, ni cululuqa, gammachuu fi bareedinni irraa mulâ€™ata. Akkuma Rabbiin subhaanahu wa taâ€™aalaa suurah bira keessatti jedhe:

﴿وُجُوهٌ يَوْمَئِذٍ مُّسْفِرَةٌ ﴿٣٨﴾ ضَاحِكَةٌ مُّسْتَبْشِرَةٌ﴾

â€œFuulli [gariin] guyyaa san (Guyyaa Qiyaamah) ni ifu. Kan kolfanii fi gammadaniidhaâ€ Suuratu Abasa 80:38-39

Ibidda jalaa nagaha bahuu fi Jannata qananiitiin milkaaâ€™u isaanitiif kolfanii garmalee gammadu. Fuulli isaanii gammachuu fi qananiin ifa.

â€œ**Gara Gooftaa isaanii ilaaluâ€¢** Kana jechuun Aakhiratti muâ€™mintoonni (warri dhagaan amanan) Rabbii oltaâ€™aa ija isaaniitiin ni arguu. Kana ilaalchisee hadiisonni sahiih taâ€™an Ergamaa Rabbii (SAW) irraa dhufanii jiru. Mee isaan keessaa muraasaa haa eerru:

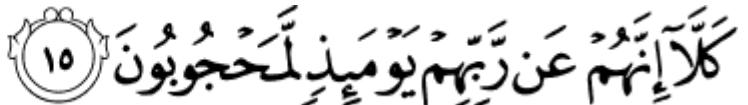
Abu Hureyraan akka gabaasetti, namoonniakkana jechuun Nabiyyii (SAW) gaafatan: â€œYaa Ergamaa Rabbii! Guyyaa Qiyaamaa Rabbii keenya ni ilaallaa?â€¢ Ergamaan Rabbiis (SAW) ni jedhan:

â€œJiâ€™a yommuu guutuu taâ€™uu ilaaluuf ni rakkattuu?â€¢ Namoonnis ni jedhan, â€œLakki Yaa Ergamaa Rabbii (SAW).â€¢ Nabiyyinis (SAW) ni jedhan: â€œAduu duumessi ishii gadi hin jirre ilaaluuf ni rakkattuu?â€¢ Namoonnis ni jedhan: â€œLakkii! Yaa Ergamaa Rabbii.â€¢ Nabiyyinis ni jedhan, â€œDhugumatti akkuma san isin Isa ilaaltu.â€¢ ([Sahih Al-Bukhaari 7437](#), [Sahih Muslim 182](#))

Ammas, hadiisa bira keessatti:

Jariir ibn Abdullahakkana jechuun gabaase: Gaafa tokko osoo Ergamaa Rabbii (SAW) bira teenyu gara jiâ€™a (baatii) guutuu taâ€™ee ilaaleeakkana jedhe: â€œ**Dhugumatti isin akkuma jiâ€™a kana ilaaltan Rabbii keessan ni ilaaltu. Isa ilaalu keessatti hin rakkattan.**â€¢ [Sahih Al-Bukhaari](#) 374, [Sahih Muslim](#) 633

Aakhiratti Rabbii oltaâ€™aa ilaaluun qananii hundarra guddaa warri Jannataa argatuudha. Guyyaa Qiyaamaa kaafirran immoo Rabbii oltaâ€™aa arguu irraa ni haguuggamu:

â€œ**Haa dhorgaman!** Dhugumatti isaan Guyyaa san Gooftaa isaanii irraa haguuggamoodha.â€¢ Suuratu Al-Muxaffifiin 83:15

â€œ**Haa dhorgaman!**â€¢ kana jechuun dhimmi akka warri Guyyaa Murtii kijibsiisan jedhanii miti. Namoonni kunniin Rabbiin biratti sadarkaa qabna jechuun odeessu. Dhimmi akka isaan jedhan kanaa miti. Isaan Guyyaa Qiyaamaa Gooftaa isaanii ilaalu irraa ni haguuggamu.[\[1\]](#) Akkuma isaan addunyaa irratti qalbii isaanii Rabbii oltaâ€™aatti amanuu fi Isaaf ajajamu irraa haguugan, Guyyaa Qiyaamaas Isa ilaalu irraa ni haguuggamu.

Guyyaa Qiyaamaa mallattoon fuula kaafirtoota immoo sunturuu, gurraachaaâ€™u fi sodaachudha. Akkuma Rabbiin oltaâ€™aan jedhe:

â€œ**Fuulli [gariin] immoo Guyyaa san ni sunturu. Balaa guddaa isaanitti raawwatamu yaadu.**â€¢ Baasirah jechuun fuulli guuramu, sunturuu, dukkanaaâ€™u fi gurraachaâ€™udha. Akka lugaatti ni jedhama: â€œBasara rajulu.â€¢ Kana jechuun wanta tokko garmalee jibbuu irraa kan kaâ€™e â€œenamtichi fuula guure, fuulli isaa dukkanaaâ€™e, sunture.[\[2\]](#)

Hiika kana Qurâ€™aanni bakka biraatti haala kanaan ifa nuuf godha:

وَوُجُوهٌ يَوْمِئِذٍ عَلَيْهَا غَبَرَةٌ ﴿٤٦﴾ تَرْهَقُهَا قَتْرَةٌ ﴿٤٧﴾ أُولَئِكَ هُمُ الْكَفَرَةُ الْفَجَرَةُ ﴿٤٨﴾

â€œFuulli [gariin] immoo Guyyaa san dhukkeetu irra jira. Gurraachinni isaan haguuga. Isaan sun warra Rabbitti kafaranii, balleessaa guddaa hojjataniidha.â€ Suuratu Abasa 80:41-42

â€œBalaa guddaa isaanitti raawwatamu yaadu.â€ Kana jechuun Kaafirran Guyyaa Qiyaamaa iddoowal gahii osoo jiranuu balaa fi sharrii guddaa, adabbii laalessaa isaanitti akka hojjatamu ni yaadu. Sababni isaas, kufrii fi badii gurguddaa addunyaa keessatti hojjataa turan siritti beeku.[\[3\]](#) Adabbii ibiddaa guddaa san waan arganiif fuulli isaanii jijjiramee suntura.

Rabbiin subhaanahu rahmataa fi tola Isaatiin Guyyaa san warra fuulli isaanii ifuu fi gara Isaa ilaalan keessaa nu haa taasisu. Warra fuulli isaanii dukkanaaâ€™u fi adabbiin guddaan isaanitti buâ€™u taâ€™uu irraa nu haa baraaru.

Amma itti aanse duâ€™a tarkaanfi jalqabaa taâ€™e kan gara dhimmoota armaan oliitti nama geessu ilaachise dubbata:

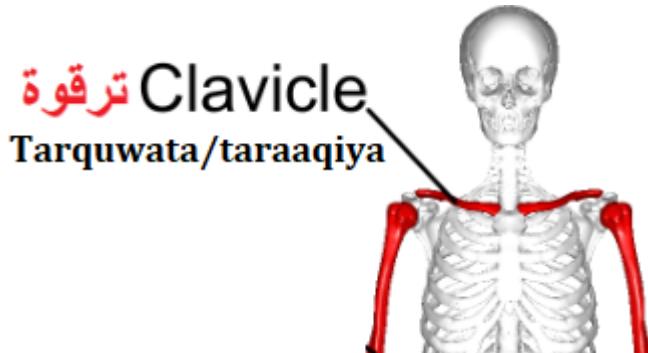
﴿كَلَّا إِذَا بَلَغَتِ الْتَّرَاقِ ﴿٢٦﴾ وَقِيلَ مَنْ رَاقِ ﴿٢٧﴾ وَظَنَّ أَنَّهُ الْفِرَاقُ ﴿٢٨﴾ وَالْتَّفَتَ السَّاقُ بِالسَّاقِ ﴿٢٩﴾ إِلَى رَبِّكَ يَوْمِئِذٍ الْمَسَاقُ ﴿٣٠﴾﴾

â€œ(26)-Kallaa! Yeroo [lubbuun bahuuf] at-taraaqiya geesse. [\(27\)](#)-[Yeroo], â€œEenyutu isa fayyisaa?â€ jedhame. [\(28\)](#)-Inni (Namni duâ€™uu hedu) â€˜kuni addaan bahiinsaâ€™ taâ€™uu ni yaada. [\(29\)](#)-[Yeroo] mogoleen mogoletti maxxante. [\(30\)](#)-Guyyaa san oofaminsi gara Gooftaa keetiti.â€ (Suuratu Al-Qiyaamah 75:26-30)

Aayaata tannin keessatti, oofaminsi gara guutumaan guututti baduu osoo hin taâ€™in gara murtii Gooftaa isaa akka taâ€™e itti beeksiisuu waliin haala namaa yeroo duâ€™uu ibsa. Ruuhin qaama irraa addaan bahuun duuti namatti dhufuu jechuun guutumaan guututti badiinsa jechuu miti. Kana irra, *duuti namatti dhufuu jechuun marsaa jireenyaa tokko irraa gara marsaa biraatti darbuudha*. Kunis, marsaa jirenya addunyaa irraa gara marsaa jirenya barzakhatti darbuudha. Barzakha jechuun wanta duâ€™aa fi kaafama jidduu jiruudha. Namni erga duâ€™ee hanga kaafamu barzakha keessa tura.

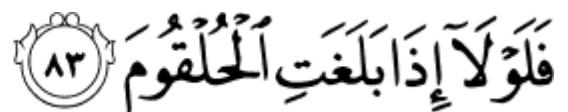
Gareen keeyyatoota kunniin â€œKallaa!â€ jechuun jalqabu. Arabiffa keessatti, jechi â€œkallaaâ€ jedhu hiika baayâ€™ee qaba. Hiika kallaa keessaa, â€œDhorgamaaâ€ jechuun yoo fudhanne, hiikni aayah â€œKallaa! Yeroo [lubbuun bahuuf] at-taraaqiya geesseâ€: Yaa ilma Aadam! Wanta Ani sitti beeksise yeroo duâ€™aa kijibsiisu hin dandeessu. Kana irra, [yeroo duâ€™aa] wanta ija keetin argitu taâ€™a[\[4\]](#)

At-taraaqiya (أَتْرَاقِيَّةٌ، أَثْرَاقٌ، أَثْرَاقٌ) jecha heddu minna (plural) kan agarsiisu yommuu taâ€™u, tokkeen (singular) isaa tarquwata (أَثْرَاقٌ، أَثْرَاقٌ) taâ€™a. At-taraaqiya ykn tarquwata jechuun lafee ceeku fi hundee mormaa wal qabsiiftudha. Ingiliffaan Collarbones ykn clavicles jedhamaa. Fakkii armaan gadii irraa ilaalun ni dandaâ€™ama.

Hiika â€œkallaâ€¢ jedhu â€œdhugumattiâ€¢ jedhuun yoo fudhannee immoo, hiikni aayah: â€œ**Kalla, yeroo [lubbuun bahuuf] at-taraaqiya geesseâ€¢**: Dhugumatti yommuu nafseen at-taraaqiya [yookiin kokkee] geesse, oofamiinsi gara Rabbiiti.[\[5\]](#)

Suurah biraat keessatti ibsa biraatin akkana jechuun duâ€™a namaa ibsa:

â€œYeroo [nafseen] kokkee geessu,[maaliif hin deebifnee?]â€¢ Suuratu Al-Waaqiâ€™a 56:83
Ruuhin at-taraaqiya yookiin kokkee gahuun kan agarsiisu, ruuhi butuun ykn luqqisuun fiixee fagoo qaamaa irraa jalqabuun gara olii ol deema. Jalqaba irratti miilli ykn lukti ni qorriti. Ergasii itti aanse wanti ishii ol jiru qorruu fi ligidaâ€™u itti fufa.

[Yeroo], â€œEenyutu isa fayyisaa?â€¢ jedhame.

Kana jechuun warri nama duâ€™uu heduu fi hiriyoonni isaa ni jedhu:â€¢ Eenyutu isa fayyisee duâ€™a irraa isa baraaraa? Doktorri ykn ogeessi fayyaa isa fayyisu jiraa?â€¢ Ogeessa fayyaa barbaadanii ajaja Rabbii isatti buâ€™e irraa isa eegu hin dandeenye[\[6\]](#)

Akka waan akkana jedhameeti: Umriin issaaf murteefame dhumatee jira. Nama jaallattan irratti balaan duâ€™aa buâ€™e. Marsaan barzakha jalqabame. Barzakha kana duuba immoo qorannoo, murtii fi jazaaf kaafamutu jira.

â€œInni (Namni duâ€™uu hedu) â€˜kuni addaan bahiinsaâ€™ taâ€™uu ni yaada.â€¢

Kana jechuun namni lubbuun isaa bahuuf kokkee geesse dhimmi isarratti buâ€™e addunyaa irraa addaan bahuu, maatii, qabeenya, ijoollee isaati fi wantoota biroo inni jaallatu irraa addaan bahuu akka taâ€™e ni yaada.[\[7\]](#) Jecha gabaabaan, namni duuti isatti dhuftee lubbuun kokkee geesse, addunyaa, maatii, qabeenya fi ijoollee irraa addaan bahaan akka jiru ni mirkanefata.

â€œ[Yeroo] mogoleen mogoleetti maxxante.â€ Aayah tana ilaachisee mufassiroonni ibsa lama itti kennanii jiru:

Iffaa-Namni kuni yeroo duâ€™u, mogoleen mogoleetti maxxanti. Keefanamee uffataan marama [8]
2ffaa-Rakkoon rakkoo irratti, balaan balaa irratti, ciminni ciminna irratti maxxane. Kana jechuun rakkoon, balaa fi ciminni addunyaa fi rakkoon, balaa fi ciminni jalqaba Aakhirah nama duâ€™aa jiru kanarratti wal qunnamu. Rakkoon, balaa fi ciminni addunyaa: qananii fi maatii isaa hunda irraa addaan bahuu, ruuhin isaa yommuu baatu garmalee cinqamuudha. Rakkoon, balaa fi ciminni jalqaba Aakhirah immoo: namni duâ€™u kuni kaafira ykn badii gurguddaa kan hojjatu yoo taâ€™e, Malaykoota azaabatin qabamee gara Aakhiraatti fudhatamuudha.[9]

Araboonni dhimmaa fi balaa garmalee ulfaata taâ€™e ibsuuf jecha â€œesaaq (mogolee)â€¢edhu fayyadamu. Fkn, Qaamatil harbu ala saaqi (Lolli mogolee irra dhaabbate). Kana jechuun lolli ykn wal waraantuun garmalee cime.

Namni nama duâ€™e san arguu, haala nama duâ€™e kanaa fi mogoleen isaa walitti maxxante ilaachisee akkana jechuun gaafachuu dandaâ€™a:*Namni duâ€™e kuni gara eessaatti oofamaa? Sila gara guutumaan guututti baduu moo gara qorannoo, murtii fi jaza Rabbiitti oofamaa?*â€ Gaafi kanaaf deebiin Rabbii (subhaanahu wa taâ€™aalaa) akkana jechuun dhufe:

â€œGuyyaa san oofamiinsi gara Gooftaa keetiti.â€

Oofamiinsa jechuun wanta tokko gara fuunduraatti akka deemu gochuu, gahuumsa akka gahuu oofudha. Qaamni gara Murtii Rabbiitti oofama. Takkaa gara biyyeetti akka deebiâ€™uu ykn jijjiramu taasisa, takkaa immoo akka eeggamu taasisa.

Ruuhin immoo gara Murtii Rabbii iddo itti turtuutti oofamti.

Kana booda Guyyaa Qiyaamaa kaafamuun gara walitti qabamuutti oofamuutu dhufa. Ergasii gara iddo qorannoo fi murtiitti oofamudha. Itti aanse gara jazaatti oofamuudha. (Takkaa gara Jannataa takkaa immoo gara Jahannam oofamuudha.) Kana hunda keessatti murtiin gara Gooftaa keeti qofaati, Inni shariika hin qabu. Murtii Isaa kan deebisuu fi dhoowwu hin jiru.[10]

Aayah keessatti â€œIlaa Rabbika (gara Gooftaa keeti)â€¢ jechuun, maqaalee Rabbii keessaa maqaan â€œRabb (Gooftaa)â€¢edhu ni filatame. Kunis dhageefataa ykn dubbisaa gara hiika Gooftummaa Rabbiitti qajeelchuufi. Gooftaan kan uumuu, jiraachisu, kunuunsu, ajjeessu, kaasu, qoratuu, murtii dabarsuu fi mindeessu ykn adabuudha. Nama dhabama irraa Kan argamsiise, ergasii hanga marsaa guutuu irra gahuu kunuunsu fi jiraachisu ergasii ajjeesu Rabbii oltaâ€™aadha. Ammas, Gooftummaa Isaatiin yeroo fedhetti kaasun qoratee takkaa tola Isaatiin nama waan gaarii hojjate mindaa gaarii kennaaf, takkaa immoo nama waan badaa hojjate haqummaa Isaatiin ni adaba. Kanaafu, namni addunyaa tana keessa tooâ€™anna tokko malee kan jiraatu osoo hin taâ€™in gubbaa irraa Kan isa tooâ€™atu, jiraachisu, ajjeesu fi Guyyaa Qiyaamaa isa kaasu akka jiru â€œGooftaa keeâ€¢ jechuun isatti beeksiisa. Aayah armaan olii keessatti gahuumsi ilma namaa eessa akka taâ€™e ni baranna. Namni erga duâ€™ee badee achumaan kan hafuu osoo hin taâ€™in, Guyyaa Qiyaamaa kaafamuun gara qorannoo, murtii fi jaza Gooftaa isaatti oofama. Gooftaan isaa akkuma jalqaba isa uume, qorannoo fi jazaaf lamuu isa deebisuu irratti Dandaâ€™aa waan taâ€™eef.

Kitaabban wabii:

[1] Tafsiiru Xabarii-24/204 [2] Maâ€™aariju tafakkuri-2/504 [3] Madda olii [4] Tafsiiru Ibn Kasiir-7/438
[5] Tafsiiru Qurxubii-21/433 [6] Tafsiiru Xabarii-23/512-513 [7] Maâ€™aariju tafakkuri-2/508 [8]
Maddoota olii [9] Tafsiiru Qurxubii-21/435-436,
<https://www.englishafsir.com/Quran/75/index.html#sdfootnote20sym> [10] Maâ€™aariju tafakkuri-2/509

Date Created

December 31, 2019

Author

admin